

Александра Ђуричић

ТАКО ИХ РЕТКО ВИЂАМ

ОВИДИЈЕ И КОРИНА НАШЕГ ДОБА

– Хајде дођи код мене ако можеш, мислим да сам зарадио гадан грип.

– Зар сам ја једина особа коју можеш да позовеш?

– Изгледа да јеси.

– Баш лепо.

Зна да код њега нема ништа од ствари потребних да се победи грип. Узима аспирин, топломер, капсуле за стомак. Успут купује лимун, чај у филтер-врећицама, онај индијски који је увек критиковао, као није то чај него само труње, отпаци које пакују у папирне кошуљице. Купи му и погачице и кифле у пекари, сигурно није изгубио апетит, познаје га.

Чека дуго док јој отвори врата. Има израз паћеника:

– Да си још мало сачекала, могла си само свећу да донесеш.

– Човече, знаш ли одакле долазим? Сећаш ли се где си некад ста-
новао?

Гримаса назеба нестаје пред налетом сећања – двособни стан на периферији одакле је изашао са два кофера, а оставио два сина и њу. Давно. Ни она сигурно није заборавила сваки секунд тога дана. Никад није упознао жену која не памти све, апсолутно све што јој се у животу догодило.

– Овде ти је као у брлогу! Чисти ли неко откако је последња дама одустала од живота са тобом?

– Не мораш да будеш саркастична. Без велике невоље те не бих звао.

– Звао си јер знаш да ћу само ја увек дотрчати.

– Само сам са тобом имао децу.

– Имаш их још увек, али сада не маре много ни за мене која сам их одгајила.

– Ниси била сама. Давао сам новац и долазио колико сам могао.

– Јеси, како да не. Између две везе, два конгреса књижевника, два летовања и једног зимовања.

– Чекај, нећу да се свађам.

– Нећу ни ја. Где ти је цезва да ставим воду за чај?

– Ето ту, само није опрана.

– Знала сам.

Док она припрема шта ће му донети на послужавнику, он јој довикује са треседа у соби:

– Знаш, после свих ових година сигуран сам да брачни живот уништава љубав.

– Генијално.

– Не, озбиљно, толико пута сам помислио колико бисмо били срећнији да смо остали љубавници. Као Овидије и Корина.

– Колико знам, она је имала мужа.

– Да, одвратног старца који јој је ишао на нерве. Али је користила сваки тренутак да покаже наклоност своје љубавнику. Да га учини љубоморним толико да он излуди од жеље, зар то није дивно?

– Значи требало је да те излуђујем љубомором, а ја глупача спремила, чистила, прала и хранила децу! Тотални промашај!

– Знаш да није тако. Али током свих ових година размишљао сам – да смо само мало више времена имали за себе!

– Како када си ти стално седео у Клубу књижевника?

– Јесте. Тада су ми се ти разговори чинили важним, чак пресудним за моју каријеру, а после сам се кајао што нисам у прави час устајао од стола и долазио да ти се ушуњам у кревет.

– Не би ти вредело, јер сам у то доба спавала, боље рећи онесвешћивала се од умора, осим ако неко од деце није имало температуру.

Он прати ток својих мисли не обазирјући се на њене коментаре:

– Замисли, Корина зове робињу да јој уреди ону компликовану римску фризуру, намирише је и поспе кревет неким ситним сувим цвећем, рецимо лавандом, потом отпусти сву послугу... И долази Он.

– Где је за то време муж?

– Не знам, није важно, можда је и знао али није марио. И цела топла римска ноћ само за њих двоје, песника и куртизану.

– Ја се ту не уклапам.

– И он понесен страшћу пише о умећу љубави, о томе да је волети некога уметност, толико узвишена да се због ње може ризиковати прогонство.

– Па онда из оне забити на обали Црног мора пише и цвили да га врате, преседе му љубав.

– И ја се осећам као изгнаник откако смо се развели.

– Нисам приметила. Хајде, попиј те лекове па да идем. Зваћу да видим како си.

– У ствари, ја те још увек волим. *Ignoti nulla cupido*, каже Овидије, не жели се оно што је непознато.

– Ти имаш температуру.

– Имао сам синоћ.

– То је, ето видиш.

– Сад кад су Дејан и Ненад одрасли, још ми је теже.

– Па увек си говорио да мала деца нису за писца. Сва та дрека, пометња, болести, школски проблеми, одвлачило ти је пажњу од писања. Данас си сигурно задовољан кад можеш на миру да радиш.

– Могу, само не знам шта.

– За почетак излечи грип да ти не пређе на плућа, матор си за то.

– И Овидије је остарио у изгнанству, али је још увек волео Корину.

– А она је седела у Риму, намештала кревет и фризуру за неког другог.

– А ти?

– Шта ја?

– Па, имаш ли некога?

– Откуд ти право да ме то питаш?

– Онако, мислим сад кад су њих двојица своји људи.

– Јесу, али ми доводе своје људе да их чувам, твоје унуче, ако ниси знао. Или си тај део пропустио у жару књижевног стваралаштва.

– Тако их ретко виђам.

– Можеш и чешће. Снахе су ти модерне жене, врло заузете. Можеш да чуваш децу кад год желиш, али ти се нас сетиш само када си у шкрипцу и када се престравиш од самоће.

– Није тако, старим у ова четири зида као Овидије у Томима. Прогнан.

– Сам си себе прогнао.

– Сад ћемо почети да се свађамо. На колико сати треба да пијем ове капсуле?

– На шест. Зови ако ти не буде боље. Морам да пронађем неку жену да ти почисти стан. Ово је грозно.

– Нека, не треба.

Она се спрема да крене:

– ’Ајде, идем.

– Хвала ти што си дошла. И – лепа ти је фризура. Чини те млађом. Онаквом какву те памтим. Кад боље размислим, Корина никада није била одана жена.

– Мора бити да то никада није било на цени.

Он зарије лице у шољу са чајем и махне јој са троседа.

– Закључај кад изађем, да те неко не изненади.

– Нема више ко...

Каже јој жваћући залагај кифле док она затвара врата кроз која не-стаје мирис лаванде и замишљена римска ноћ.

ТУЧАНИ ЛОНАЦ ВЕЛИЗАРА КОМНИНА

Ове јесени лежим у болници. Будући да имам осамдесет пет година, то није необично. Таванице су високе, па је у собама хладно. Болница је грађена између два велика рата и због тога ме подсећа на здање интерната у коме сам био некада давно, заиста давно, иако су сећања жива.

Унук ми донесе ручак свакога дана. Спусти лепо упаковане кутије на сточић и жури да што пре оде. Има двадесет година, плаши га за-дах старости и извесност смрти. А ја бих хтео да му причам о свом де-тињству, о младости. Или сам му већ све много пута испричао?

Рођен сам далеко одавде, на југу, на обали Преспанског језера и у ва-рошици провео безбрижних дванаест година. Да бих наставио школо-вање, морао сам у Скопље, у интернат за ученике Гимназије. Био сам усамљен и несрећан исто као сада. И уплашен од великог света у који сам гурнут, трајно и неповратно. Ноћу сам се трудио да спавам и не са-њам ништа и скоро да сам успевао у томе, осим када би ме пре свита-ња пробудио Божидар, наш кувар и пекар који је откључавао оставе и ложио пећ за хлеб. Мириси кухиње подсећали су ме на кућу. После не-ког времена спријатељих се с њим. Био је висок човек педесетих годи-на, са шеретским осмехом на брковима и тугом усамљеника под капцима. Волео је да разговарамо, распитивао се о јелима која су спре-мана у мојој кући, а када бих превише детаљним описом учинио да ми глас задрхти, Божидар је мењао тему трудећи се да ме орасположи.

У једном углу уредне и увек добро орибане кухиње био је тучани лонац са дршкама и поклопцем, који је подсећао на звоно. На њему су били урезани иницијали В. К. и ја закључих да је то некакво приватно власништво које Божидар љубоморно чува.

– То је лонац Велизара Комнина, трговца из Константинопоља, ре-као ми је. Ја сам га донео из Рима.

Видевши у мојим очима збуњеност, настави да ми прича:

– Био је у мом пртљагу када сам, заједно са целом свитом послуге, прешао из Рима на Исток, у град који се тек стварао. Пре тога већ сам био чувени кувар, највише по томе што сам припремио последњи рас-кошни оброк песнику Овидију пре него што је протеран из Царства.

(Нема потребе да кажем како ја у то време нисам имао појма о Овидију, само сам с неверицом слушао не могавши да одредим због чега се Божидар овако поиграва мојим здравим разумом. Али прича лечи бол и забавља разум терајући га да не мисли на патњу и ја сам слушао, гутајући сваку реч.)

– Овидијево омиљено јело биле су препелице пуњене кестеном, а како беше средина јесени било је лако доћи до зрелог, масног кестена који сам дуго кувао баш у овом лонцу – он потапша прстима гвоздени поклопац који као да одјекну у знак потврде. – Потом напуних свеже уловљене препелице и нанизах на ражањ да се испеку, све пазећи да ватра не буде прејака. Да бих је подложио, послах роба да донесе ореске винове лозе које је у то доба било тешко наћи, но он ми их кришом насече и ја послужих вечеру и вино, верујући да ће се песнику смиловати и вратити га после извесног времена са далеких обала Црног мора у Рим. Али то се не догоди.

Много година касније, пронесе се глас да се гради нова престоница на Истоку, на размеђу два мора и два континента и ја учиних све да кренем у пратњи Веспасија, римског трговца који у новом граду постаде Велизар и додаде своје имену грчко презиме, Комнин. У Константинопуљ се сливало много придошлица са Истока који су са собом доносили тканине, драго камење, зачине и празноверја и, наравно, рецепте за нова јела које сам се трудио да запамтим чинећи их још бољим. У време поста у лонац сам спуштао опрано и очишћено сочиво, наливао хладном водом и обилно посипао зачинима. У месопусним недељама најрадије се јела јагњетина кувана у млеку, ушушкана виновим лишћем и посута бибером који сам плаћао златом у четврти Ђеновљана. Али то је било много, много касније, када је кућом владао пра-праунук Велизаров, док је њихов рођак већ био на царском престолу.

Тек сад нисам ништа разумео; како је један обичан гвоздени лонац могао да претрајава толике векове? И да ли се тај далеки трговчев потомак звао такође Велизар?

– Јесте, наравно. И једног дана стасао му је син за женидбу. А ја на себе узех да припремим цео свадбени ручак, терајући слуге и робове да ми доносе свеже намирнице тачно од оних трговаца које сам одредио за снабдеваче. Видиш, тај пир био је најбоље и најраскошније што сам икада припремио. Никада више нисам имао на располагању ни толико новца ни толико помоћника.

– А шта се јело? – брзоплето упитам, већ разгаљен пријатним осећањима и утехом која човеку буди апетит.

– Ех, шта није! На столу од црног мермера постављено је сребрно посуђе. У чинијама су биле крупне артишоке са белим умаком, прасеће ножице печене на жару, кувана јаја у посудама од плавог емајла са

кашичицама дугачке дршке, потом кувана бела риба звана „капетан” коју су ми тог јутра рибари извукли из још хладног мора, шунка, печене пловке из Анадолије, колач од италијанског бисквита и воће из Грчке. Све време робови су доносили корпе са округлим хлепчићима и кантаросе најбољег вина са Крита.

– А шта се крчкало у тучаном лонцу? – био сам већ сасвим заведен причом.

– У лонцу је скувано посебно јело само за младенце, мој тајни рецепт за рибљи паприкаш са икром у вину, са зачинима из Антиохије који младом пару обезбеђују плодност и слогу.

– И, јесу ли били срећни?

– И јесу и нису. Када им се родио трећи син град је задесила епидемија куге.

– А ти?

– Шта ја? Остао сам уз свог господара који је на време изашао из града домогавши се Тесалије, да тамо себи сагради нови дом.

– Колико си остао тамо?

– Колико је требало. Само ми је досадила јаретина јер у Тесалији другог меса нема. И козји сир са маслинама који нам је помагао да преживимо године оскудице. Живело се скромно, сунце и вино били су јаки, трговачка зарада слаба. Жалили смо за остављеном раскоши Цариграда и његових широких улица којима си могао да прођеш испод сводова да те сунце не опрљи и да не искаљаш обућу блатом. Мени су нарочито недостајале дивне пијаце у свим четвртима где сам набављао посуђе и састојке за своја јела, жамор и ћарлијање језика Ђеновљана, Венецијанаца и Пизанаца, мрмљање арапских трговаца на пропутовању, грчка дрека и свађа у четврти Златног рога... све је то утихнуло на имању у Тесалији, све осим сећања на дане када смо били срећни. Тако ћеш се и ти у старости сећати ових дана и схватићеш колико си био срећан, а да ниси знао.

– А лонац? – радозналост ме је враћала на тему.

– Лонац је ишао са нама и прехранио још много генерација, ево, на пример оваквом пиринчаном кашом.

Он подиже звонасти поклопац показујући ми да се испод њега кува пиринчана каша коју никако нисам волео, па се намрштих.

– Ех ти, господичићу са Језера, навикао на пите и гурабије! Сад ће Божидар ово да замасти, забибери, дода мало суве туцане паприке, истопи кришку меког сира... биће прсте да полижеш и још да се код куће похвалиш како сам ти кувао.

– Али како, како си могао... – замуцао сам да питам, па застадох у пола речи обесхрабрен могућношћу да је све лаж и варка којом он умирује моју дечју душу.

– Како сам могао да испратим великог Овидија? Јел’ ме то питаш? Па као што ћу вас све кад завршите школу и одете даље у живот. Сећаћеш се онога што се у мом лонцу кувало и када будеш веома стар. Тако ћу заувек остати поред тебе.

Мој унук оде, остави ме мислећи да дремам. Јело нисам ни такоа, а нема смисла, он се трудио да донесе. Отклопих кутијице, да видим шта се данас кувало у лонцима моје куће. Нека болесничка чорбица, убеђени су да морам од сада да се храним здраво, парче рибе, али не са Босфора, већ из замрзивача, барени кромпир... Да може, шта би ми данас Божидар спремио? И да ли би ме препознао? Или је још онда знао како ћу ја данас изгледати и да ћу га се сетити док будем лежао у овом кревету, у овој соби?

Рани новембарски сумрак улази кроз хладна окна терајући ме да се покријем до браде. У самотан предвечерњи час размишљаам шта се сада кува у лонцу Велизара Комнина и хоће ли мало соли вечности пасти и на мене.